

ПРАКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ СОЦІОЛОГІЇ

Бірюкова Марина Василівна, Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», birmarina@gmail.com

Останніми роками в світовому науковому колі соціологів розгорнуті крупномасштабні дискусії стосовно питань як методологічних основ сучасної соціології, так і подальших її перспектив та завдань розвитку. Так, на відкритті III Всеросійського Соціологічного конгресу Мішель Вевьорка (Michel Wieviorka) поставив перед науковою спільнотою питання стосовно призначення соціології: «... яку користь приносить якими проблемами задається сучасна соціологія...», «... що знаходить, що вона відкриває, ... чим соціолог може бути корисним суспільству» [1].

Продовжуючи цю дискусію Майкл Буравий (Michael Burawoy), який виступав на XVII Всесвітньому конгресі міжнародної соціологічної асоціації з багатозначної назвою «Sociology on the Move» («Соціологія в русі»), «... впевнений, що соціологія повинна вийти за межі академічного поля і звернутися до громадянського суспільства і до соціальних проблем, з якими стикаються люди в кожній країні і в усьому світі» [2].

Доповідь Маргарет Арчер (Margaret Archer) на цьому конгресі мала дуже виразну назву «Поточна криза: мовчання соціологів», в якій було звернуто увагу на зміни в моделі сучасної особистості, яку вона назвала «Homo in constant us of late-modernity», тобто «Людина непостійного, пізнього модерну», і відсутності дієвих методологій, методів і технологій вивчення такої особистості. В свою чергу Петро Штомпка (Piotr Sztompka) закликав своїх колег-соціологів повернутися до трьох класичних питань, які повинні стояти перед кожним дослідником: розуміти, передбачати, запобігати, тобто діяти [Цитується за матеріалами, викладеними в 2].

Ті ж самі поважні корифеї сучасної соціології фіксують декілька тенденцій розвитку науки. М. Вевьорка говорить про дві існуючі стратегії «гарних соціологів»: *французьку* – де соціолог грає роль інтелектуала, тобто

цікавиться суспільним життям, бере участь в політиці, публікує статті, виступає на телебаченні та радіо, та *американську*— де соціолог як раз той, хто не виступає по телебаченню, радіо тощо, але це фахівець, діяльність якого оцінюється виключно його колегами.

Продовжуючи науковий дискурс стосовно призначення соціології, вчені наполягають на більш активному втручання соціології, її надбань в практичне існування та функціонування суспільства. Так, на думку М.Буравого «соціолог повинен брати участь в суспільному житті, повинен заявляти про свої інтереси в тому, щоб це життя було яким-то чином змінено». М. Вєв'орка пропонує більш активно просувати експертизу, як форму залучення соціолога до вирішення проблем суспільства.

Наведені цитати дають нам змогу стверджувати, що рефреном в цих та інших виступах звучить заклик до більш глибокого проникнення соціологічних знань в практичну діяльність, що дасть змогу вирішити найбільш актуальні проблеми сучасності. Безумовно, ці завдання може вирішувати прикладна соціологія, в межах якої проводяться дослідження «клінічної соціології», це соціальний та політичний консалтинг. Але, на наш погляд, всі ці кроки не досить масштабні, не завжди мають методологічну базу, і не дозволяють знайти відповіді на виклики, про які говорилося вище. Тому виникає необхідність проведення кардинальної ревізії методологічної бази сучасної соціології і, насамперед, прикладної.

На нашу думку такою методологією може стати *праксіологія* - наука про практику (праксіс), яка є відносно новою для соціології теорією, але яка при тому має певні корні. Основоположником праксіології вважають Т. Котарбінського. Він писав: «Діяти і притому діяти обдуманно - це значить змінювати дійсність більш-менш свідомим чином, це значить прагнути до певної мети в даних умовах за допомогою відповідних засобів, з тим щоб від існуючих умов прийти до умов, які відповідають поставленій меті; це означає включати в дійсність фактори, в результаті яких відбувається перехід від системи, яка має виразні початкові умови, до системи певних кінцевих умов»

[3]. Спираючись на такий підхід, класиками праксіології можна вважати Міда, Парсонсона, Шілса, Толмена, Оллпорта, Клухона, Мереля, Сірса, Шелдона, Стауфера та інших.

Праксіологія як наука, насамперед, втілює міждисциплінарний підхід, комплексно використовуючи окремі методи і технології філософії, соціології, менеджменту, соціальної психології, культурології та інших наук. Мета праксіології полягає у виявленні загальних всім наукам технологій організації практичної діяльності в постійно мінливих умовах, в ситуаціях невизначеності.

Праксіологія як загальна методологія розглядає способи діяльності (у тому числі і розумової) з точки зору їх практичних властивостей, тобто в сенсі їх ефективності. Для того, щоб бути ефективною, діяльність повинна бути результативною, продуктивною або плідною (тобто досягати поставленої мети), «правильною» (точною, адекватною, тобто максимально наближатися до зразка, який заданий, - норми), «чистою» (тобто максимально уникати не передбачених наслідків і не потрібних додаткових включень), «надійною» (прийоми діяльності тим більш надійні, чим більше об'єктивна можливість досягнення цими прийомами наміченого результату) і послідовною. Фактично, основний критерій практичної «успішності» дії - її доцільність, збереження динамічної рівноваги та гармонійності.

Праксіологія як соціологічна методологія може бути реалізована на індивідуальному (мікрорівні) та соцієнтальному (макрорівні). Ця методологія досить продуктивна для мезорівня (регіон, організація, кластери та інші соціальні агрегації).

Впровадження праксіології на індивідуальному рівні дає нам змогу стверджувати про існування в соціальному просторі такого об'єкту як «*Homopracticing in late-modernity*», тобто людина, яка практикує в епоху пізнього модерну. Така людина діє раціонально або спонтанно (обирає, купує, самоврядовує, споживає, організовує і т. інш) в просторі невизначеності, нелінійності, підвищеного ризику, обмеження ресурсів, неоднозначності технологій досягнення мети.

Впровадження праксіології на макро- та мезорівні дає змогу соціологам впроваджувати такі види діяльності:

1. Соціопрактичні дослідження, що відрізняються від фундаментальних і емпіричних досліджень своєю прикладною спрямованістю, прагматичної орієнтацією. Як правило, це діагностичні, проектні, інноваційні дослідження. В межах таких досліджень особлива увага приділяється пошуку і реалізації соціальних резервів виробництва, їх соціальної діагностики;

2. Соціо- проектно-конструкторська діяльність, основне призначення якої – створення якісно нових або цілеспрямована зміна вже існуючих соціальних об'єктів і систем. У рамках даного напрямку особлива увага приділяється соціальному проектуванню, прогнозуванню, розробці соціальних технологій;

3. Соціо- організаційно-технологічна діяльність, що охоплює процес реалізації соціальних проектів та технологій;

4. Консультативно-управлінська діяльність, що включає в першу чергу управлінське консультування як спеціалізований вид соціологічної діяльності.

Таким чином, бурхлива трансформація соціального простору, пошук модернізуючи начал висуває перед соціологією нові завдання вироблення таких знань, які не тільки б пояснювали складну реальність (гносеологічний підхід), але і дозволяли б використовувати і застосовувати ці знання на практиці (праксіологічний підхід). Актуальність впровадження праксіологічного підходу в соціологію обумовлена необхідністю вдосконалення форм, структури, методів організації діяльності різних соціальних об'єктів в епоху пізнього модерну, де критерієм «успішності» - єдоцільність дії, збереження динамічної рівноваги та гармонійності.

Література

1. Вевёрка М. Чему служит социология? Почему социология является наукой? / М. Вевёрка // Выступление на открытии III Социологического конгресса. — Режим доступа: http://www.isras.ru/publications_bank/1225431449.pdf. — Загл. с экрана.

2. Здравомыслова Е.А., Иванова Е.А. XVII Всемирный конгресс

международной социологической ассоциации: Впечатления участников [Электронный ресурс] / Е.А. Здравомыслова, Е.А. Иванова, В.И. Ильин // – Режим доступа:

http://www.jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2010_4/XVII%20Kongress_2010_4.pdf

– Загл. с экрана.

3. Котарбінський Т. Трактат про хорошу роботу / Т. Котарбінський//. - М.: «Економіка», 1975. - С.31.